

Af-beelding, Leven ende Sterven vanden
Onvertsaecheden

C R I I C H S - H E L D T.

ADOLPH, Graue van Nassau, Catzenellebogen, Dietz, ende Vyanden, &c.

Begeeft
hem in
Dienste de
ser Landen.

Soon van den Doozuchtigen Graue/
Graef Ian van Nassau, Broeder van
Graef VVillem Lodwijck Gouverneur
van Vrieslandt/ is gebozen op t'Vuyt
te Dillenburch. noch iongh van jaeren wes-
sende/ soo heeft hy hem gelijk zijne Broede-
ren/ Gomen/ Neven/ ende andere Vrienden
mede in Dienste deser Landen begeben: ende
inde Oozlogen der selver laten gebuycken:
omme daer inne tot gelegen tijdt ende plaetse
zijne mannelijcke cloeckmoedicheyt/ ende be-
gheerte die hy tot eere ende vermaertheyt
hadde te bewijfen: ende zijn out Oom Graef
Adolph van Nassau, wiens naeme hy dzoech/
in vzoomheyt ende manlichheyt naer te vol-
gen. Achtervolghende dese Heerliche ende
Eerliche lust ende begheerte/ soo is hy inden
jaere 1608 dooz last ende commandement vā
zijn Excellentie Mauritz van Nassau, met eeni-
ge Compagnien Soldaten naer Lutzenborch

gesonden/omme aldaer met Crjchs-recht en
Maninge / van wegen de Ho. Mo. Staten
Generael inne te vorderen seeckere Courtri-
butien/ de welke de Doozen/ Castelen ende
ander plaetsen van tselve Landschap beloof-
t hadden op te bzenghen ende te betalen: ende
wepgerich waeren om sulcx naer te komen.
Dan also desen jongen kloeckmoedigē Helt/
in het wederkeeren byde Garnisoenen van
Rhijnberck verrast/ overvallen/ doot geslagē
ende zijn Bloedt tot Dienst ende welbaeren
van onse Vaderlanden vergotē heeft: soo sul-
len wy tot sijner eeren en eeuwigē gedachte-
nisse/ de Hystorie der selver gheschiedemisse in
het lange/ hier inne voeghen ende verhalen/
gelijck ons die van zijn Broeder Graef Ian
Ernst, Ho. Mo. (die de selve van zijn Gen.
Oom Graef VVillem, Gouverneur vā Vries-
lande gesonden was) behandicht en overge-
sonden is/ luydende als volcht.

Verhael

Verhael vandē Tocht
Gevecht, ende doot vanden
Cloecmoedigē Helt, Graeff
Adolph van Nassau, gevallen
op den 17 November 1608,
stilo novo by Santen int Lant
van Cleve.

1608.

Creet naer
Lutsemburch
om de Con-
tributien in
de bozderen.

Graef Adolph van Nassau last hebben-
de van sijn Excellentie ende de Ho.
Mo. Statē Generael/omme in Lut-
senburch te ryden ende aldaer eeni-
ge verlopen Contributien in te bozderen en-
de te halen. Soo is hy op den 7 November
stilo novo, tot Nimmegen, alwaer hy in gar-
nisoen lach/ op gheseten/ met 300 Ruypteren
van tselve Garnisoen/ ende 50 van die van-
de Grave, ende is daer mede by Gennep de
Mase gepasseert: de selve hy Malseyck gere-
passeert wesende/ heeft sijn wech dicke verby
Maestrict ghenomen/ rydende door Lutsen-
burch, sonder eenighen vpyant te vernemen:
als alleen by Meurs 60 Soldaten van Rijn-
berck die hy sloech ende ghevanghen nam.
Maer heeft de selve opt woort vanden Gou-
verneur van Meurs, wederom los ghelaten/
ende is boozts verby Rijnberck des abonts/
tusschen ses ende seven uppen/ gereden tot be-
nedē Santen, sijn Quartier ofte Leger-plaet-
se nemende inde twee naest gelegen Dozpen/
te weten den Rittmeester Cronenburch, met-
te Compangnien van Rijnhoven, Swichel ende
Ratleijf in het eerste genaemt Finen, ende den
Grave met de Comp. van den Grave van
Hohenlo, van Cadder, en de Ruypteren vande
Grave in het ander Wanum gheenaemt. De
de booznoemde gerelaxeerde Soldaten/heb-
ben den Gouverneur van Rijnberck aenge-
bracht/ dat den Grave/ niet sterker en was
als ontrent 150 ofte 160 Paerden/ die seer
vermoeyt ende afghereden waren/ ende dat
hy inde booznoemde Dozpen booz genomen
hadde te logeren ende te vernachten. Waer-
omme den Gouverneur goet vont ende resol-
veerde/ hem inder nacht te overvallen/ ende
een boozdeel af te sien. Tot dien eynde com-
manderende Capiteyn Standley (sone van
den Colonel Standley die Deventer aen den
vpyant over gelevert heeft) upt te trecken met
120 Engelschen/40 Spangnaerden van sijnē
eygen compangnie/ 60 Walen van Capiteyn
Bourbon, met 360 Duytsche/ vande Compā-
gnien die inde Stad als inde groote en kle-
ne Schantfen gelogeert warē/ waer by hem
noch voechde de Coznet en de Schoonboe-
der van Brisigel met 20 Ruypters te voet/ de
soon vanden Admirael Pafman met 36 Ma-
trofen van sijn Schip/ den Lieutenant Vlen-
spiegel met 20/ Item vier ghereformeerde
Capiteynen/ ende twee Lieutenanten/ na-
mentlijk Studder, Kent, Twindi, Vastor, Lim-
ber ende Bellings. Vier Venzichs Nailler,
Kooek, Draeck, Sandley, ende ontrent 20 En-
treteimidos/ alle Engelschen: behalven noch
ontrent 50 Soldaten van allerley natien die

In het we-
bercken te
geet by hem
tot Finen
en Wanum

op hope van buyt te halen/ haer onder de sela-
de begeven hebben/ ende ten laetsten 7 ofte 8
Burgers/ alsoo datse mette Commandeurs
wesende vier Capiteynē (Pafman daer onder
begrepen wesende/ vijf Lieutenanten/ drie
Venzichs ende ontrent 1200 Serganten/
Cozpozaels/ ende andere lagere Officiers in
het geheel sterck waren ontrent 768 manne.
Dese sijn des abonts ontrent 10 uppen upt
de Stadt gemarcheert/ met schijstelicken last
vanden Gouverneur om den Grave/ upt sijn
Quartier te lichten ende te slaen/ behoudens
datse sulcx boozsichtelicken souden vtrech-
ten/ op dat zy in geen schade en souden komē
te geraecken. Standley in den morgenstont
ontrent drie uppen/ aent t'boozste Dozpe ghe-
komen wesende/ ende gheen Schiltwacht
(midts de vermoeytheyt der Paerden) ver-
nemende/ heeft het selve met een grooten a-
larm van vele Crommelen ende groot ghe-
schrey ende veel schietens aengegrepen/ ver-
rast ende overvallen: de Ruypteren sulcx ver-
hoozende ende siende/ salveerden haer so zy
best konden. Den vpyant heeft van haer eeni-
ge gevangen genomen/ desghelijc 40 ofte
50 Paerden/ waer mede hy hem begaf op het
kerckhof/ twelck omringheit was/ met een
stercken Hegge ende affschutsel. Die van het
ander Dozpe door het ghestadich schieten op
gevecht wesende/ begaven haer flux inde
wapenen/ ende door Commandement vande
Grave te Paerde geseten wesende/ soo heeft
den Grave hem metten Baron van Dohma,
Lieutenant vande Compangnie vande Gra-
ve van Hohenlo, beraden wat wech sy met
hare troupen nemen souden omme den vpyant
zijnde op sijn afstrecken/ te onderscheppen en
haer volc te ontfetten. sulcx geschiet wesende
is hy ter rechterhande tusschen het overvals-
ten Dozpe ende Santen op ghereden naer den
Rijn/ giffende dat den vpyant t'Scheep geko-
men was: Ende Capiteyn Cadet reet naer de
slinkerhande/ also datse elck anderen een stuck
weechs vanden Rijn quamen te gemoeten:
ende aldaer van eenige van sijnē ontkomen
Ruypteren verstaende/ dat den vpyant onghe-
vaerlicken 300. mannen te voet/ sonder eeni-
ghe Paerden sterck/ ende met eenige vzeese
bevangen was. Soo heeft den Grave gere-
solveert/ den vpyant int Dozpe selfs aen te grij-
pen/ maer niet wijt getrocken wesende/ heeft
hy den selven met goede ordere upt het booz-
noemde Dozpe naer den Rijn toe sien trecken/
marcherende de Musquetiers en de Schut-
ten booz/ ende de Gevanghenen tusschen de
Spiessen/ twelck hy oordeelde t'haeren nae-
deel te wesen. Den Grave heeft den Rit-
meester Cronenburch, mette Ruypters vande
Grave ende eenighe andere tot 65 in getale
die lange Roers hadden doen affitten/ en or-
dere gegeven hoe datse aengaen souden. Ca-
piteyn Cadet belaste hy/ dat hy benevens hem
den vpyant soude chargeren: Den vpyant mar-
cheerde ondertusschen op een rupm velt even
buyten t'booznoemde Dozpe gelegen wesende/
twelck rontom met een Hegge besettet was/
waer door den Grave verhindert werde met
sijnē Ruypteren op den vpyant te mogen vallē/
waer over hy ghenootsaecht was eenighe
openinge te moeten soecken/ twelck doende
werde vande Musquetiers ende Schutten
vanden vpyant dapper met schieten ghe-
groet/ sonder nochtans onder des Graven
volck

Alwaer sy
inder nacht/
van die bart
Rijnberck/
overvallen
werden.

Den Gra-
ve wapent
de sijnē toe
tegenweer.

Stelt die hi
ordere om
den vpyant
aen te vallē.

volck (by ghebreck van ordere) eenige schade te doen. De eerste openingh ofte doozgangh die den Grave vant/ was so naeuw datter niet meer als ee Paert tseffens mocht dooz rijden. Niet teghenstaende gheboodt den Grave Capiteyn Cadet dat hy met zyn volck bestaende in drie hopen/ te weten de zijne/ ende de reste van Rijkhovens en Swichels Compaignien/ daer dooz soude rijden. Den Grave reet voort soeckende een ander openinge om dooz te komen/ de welke hy vant/ maer so enge als de voozgaende/ niet tegenstaende reedt selfs eerst daer deur/ dooz ghecomen wesende soo vant hy den vbandt/ in ordere midden opt Velt staen/ hebbende tot hare bescherminghe een Doozen Hegge/ ende aende rechter handt een Sloot streckende langs hare ordere/ ende so voorts niet een rechte winckel na de groote Hegge/ also datse na dier sijde gants bedeckt ware/ omtrent 30 Paerde vande zijne doozgekome wesende/ soo wilde den Grave op den vbandt aenballen / maer by zyn Quartier-meester vermaent zijnde/ soo langhe te wachten tot dat zijne geheele Troupen doozgekomen souden wesen / hielt een wepnich stil / gaf ter antwoorde/ ick wilde dat sy deur waren/ zyn Lieutenant bevelende wel toe te sien dat de achterste haest volgen mochten/ hy soude de voozste wel aenboeren/ ende met eenen de Hoet inde oogen treckende / seyde nu voort/ ghebende het Paert de spozen reedt op den vbandt/ hem naer de rechter hant so langhe draehende tot dat hy achter den vbandt quam/ om hem den wech van t Kerck-hof af te snijden / ende van achterente chargeren/ ende ruckende voorts alleen op haer toe loste zyn Pistool/ ende daer mede naer de sincker hant keerende/ wierp zyn Pistool ter neder trock zyn geweer/ namt inde sinckerhandt/ ende d'ander Pistool inde rechter hant/ ende quam wederomme vooz by zijne Rupteren/ die hy aenpoerende in eene wege ter Chargen aenboerde: rijdende eenige treden vooz uyt en siende d'ene sijde van den vbandt niet wel gefloten/ hzack daer alleen in/ waer dooz ende om den grooten roocy wille vant gestadich schieten zyn volck hem terstont uyt het ghesicht verlozen heeft. Den Grave int midden vanden vbandt zijnde/ ende zyn upterste blijft doende omme den vbandt afzuecke te doen/ ende dat hy met zyn Pistool alleen doot gheschoten hadde/ soo werde hy nochtans terstont vanden vbandt omringt ende besloten. Ende naer dien hy onghewapent was/ (want zijne Pagie hadde syne rusting dooz haesticheyt int Quartier gelaten) soo werde hy met Spiessen ende Degens aen alle zijden besprongen/ gehouwen ende gesteecken/ waeromme hy verschepden doodelijcke wonden ende quetsueren ontfingh/ te weten met een Spieffe een wonde onder zyn rechter Schouderblat naer het herte gaende/ desgelijcx ee steeck in het sincker Schouderblat/ gaende tot op de ribben/ een steeck met een Kapiet in sijn sincker bil opwaerts streckende naer den ruggegraet/ dooz welke wonden hy zyn crachten verliesende/ aende rechter sijde van zyn Paert begon oer te hangen: alsoo hangende soo werde hy oer zyn hooft gehouwe met een wonde van d'een vooz tot d'ander/ noch een hou achter zyn sincker vooz/ desgelijcx een schamphouw in zyn

voozhooft boven de rechter wijnbzuw/ een steeck onder zyn rechter ooge/ en een houw oer het gewicht van zyn rechter hant/ een steeck inde onderste lippe aende sincker sijde/ ende een steeck een hant bzeet onder zyn sincker schouderblat gaende dwers dooz het vleys. Alle welke quetsueren/ hy ontfing met een mannelick hart sonder een woort te spzecken/ ofte oock yet te doen dat een Edel gemoet niet en betaemt. Ter wijlen dit alles geschiede so werde den vbandt van allen canten aen geballen ende gechargeert/ te weten van achteren by Graef Adolphs Compaignie/ van ter zijden by de Compaignie vanden Grave van Hohenlo, van vooren by de Capiteynen Cadet en Cronenburch te voert zijnde/ also dat den vbandt met groote furie aen gegrepen werde/ ia selfs met hare ephene Spiessen die de onse haer ontnamen/ waer dooz den vbandt in sodanigē disordere quam/ datse haer introcken ende achterwaerts gingen naer de vooznoemde sloot. Graef Adolph middē onder haer zijnde heeft tot zynē grootten ongeluck met zyn Paert ghesrupckelt ende is inde sloot geballen/ ende heeft inden selven bal zijne rechter wange totte neus toe seer gequetst: ee secker Rupter van Swichels Compaignie Walraven ghenamt/ staende onder den vbandt ghehanghen/ de welke den Grave hadde sien vechten/ ende nederballen riep aende Cozzoael van Cronenburch, genoemt Ercken, die aende ander sijde vanden sloot was dat hy hem helpen soude: hy flux toelopende soo vant hy den Grave op zyn ruggē onder t'water tot zyn kinne toe/ t'hoofst op de cant vanden sloot armen ende beenen uptgestreckt/ ende zyn Paert aen zyn sincker zijde doot liggen: hy repchte hem de sincker handt/ ende trock hem mette hulpe van een ander Rupter uyt de sloot: den Grave uptgehopen wesende heeft uyt flauwicheyt een wepnich over gegeven: hy begeerde op Ercken dat hy by hem blijven soude / indien dat hy in t'leven mocht blijbe hy soude sulcx met danckbaerheyt aen hem vergelden : twelck Ercke den Grave beloofde te willen doen ende naer komen. Den Grave 10 ofte 12 Paffen vande Sloot ghedraghen wesende / ende datse hem garen verder gebzacht hadden/ soo seyde hy datmen hem soude laten legghen/ want zyn Hooft (ende dat met goede reden) dede hem seer wee / waeromme dat Ercken ging sitten onder een Willigen-boom en leyde het hooft vādē Grave in zyn schoot/ Middeler tijdt waren de Rupteren dapper aenden mangekomen/ den vbandt verweerden haer soo vele als sy konden / maer werde hoe langer hoe meer overweldicht / verdzinnende d'een d'ander soo seer datse hare wapenen niet gebzupcken konden/ alsoo dat de achterste inde vooznoemde sloot quamen te ballen ende daer in versmoozden tot herbullens toe: daer toe haer noch by ghebreck van goede ordere dit ongeluck toequam/ dat hare Musquettiers geschoten hebbende/ telcken onder de Spiessen weecken/ die daer dooz om hooch gaende de Rupterijen middel gaben om sonder groote moeyten daer onder te komen.

Terwijlen des Graben Rupteren vast besich waren d'een om doot te slaen/ d'ander omgevangen ofte bupt te crygen/ soo is onder haer een geruchte gekomen dat Graef Adolph

De contrere den vbandt opt velt in goede ordere staende.

Den Graef de rijdt selfs eerst op den vbandt.

Bzeekt in haer Troupen.

Daer niet wel gewapent zijnde/ doodelijck niet vele wonden gewont.

Welck by kloekmoes delicken verdzachte

Daer met zyn Paert in een sloot.

Daer dooz hy seer flauwicheyt ende swack werde.

Den vbandt wert vande des Grave volck dapper aengesballen ende geslagen.

Adolph doot was/welck gherucht onder de
 Kuyperé groote dzoefheyt en vierige wyac-
 ke verweete om zyne doot te wzecke/ doende
 onder de anderé eené Gedt dat hy eē Schelm
 soude wesen die penāt vandē byant het levē
 spaerde: also datmen te dier rjdeniet anders
 ensach/dā doot slaē sonder eenige genade/nie-
 māt hoe groote belofte vā Rancon hy beloof-
 de/ofte hoe erbarmelijckē hy om genade dat/
 en konde sulcx vercrjgē/ maer werden meest
 alle dooz de scherpte des swaerts ter neer
 gebzacht / uytgenomen weynige diet ontlie-
 pen/ende 70 die ghevanghen waren. ghe-
 duerende dit dootslaen so werde den Grave
 by Ercken onder den Willigen-boom sittende
 noch bewaert / zjn Camerling by hem kom-
 mende/ is in aller haest naer den Deltcheer-
 der gelopen/ om zyne wonden te komen ver-
 binden/ ondertusschen quamen hem veel Of-
 ficieren aenspzecken ende verfoecken. Zp
 hebben hem in een Boeren Hups twelck om-
 trent twee steen-wozpen van daer ghelegghen
 was gebzacht/ alwaer zyne wonden verbou-
 wierden niet sonder groote pijn ende flaute
 de welcke hoe langer hoe meerder toe nam:
 te meer om dat hy doozt vechten verhittet
 wesende inde koude sloot geballen was / en
 soo lange opt blote velt nat ende kout wesen-
 de hadde moeten wachten: waer dooz hy zjn
 ne natnerlicke hitte alsoo verlozen hadde/dat
 men de selve met gene middelen van byer of
 dekselen konde wederomme verwarmen.
 Dooz de booznoemde koudeso en hadde zjne
 wondē niet uytwaerts konnē bloedē: waer
 omme dat hem allengskens zjne crachtē be-
 sweecken. Den Grave in dese benautheyt
 legghende heeft dickwils gesucht/ ende ghe-
 seyt Och Godt! ende tot de Omstaenders
 bidt/ bidt vooz mijn. Verbonden wesende/
 hebben sy hem in een Handbare ghelept om
 binnen Santen gebzacht te werden/ maer ep-
 laes! desen jongen vromen Heldt eenige rep-
 sen al suchtende gheseyt hebbende/ Och God/
 heeft onder wegen den selven Godt zjne Sie-
 le opgheoffert ende overghegheven / ende is
 alsoo ontrent anderhalf upz naer dat hy
 gewondet was gestozven/ oudt wesende 22
 jaeren en 3 maenden. De dzoefheyt onder de
 zjne ober sijn doot/kofte het levē vā 14 ober-
 ghebleven ghevanghens / die by de Kuy-
 teren met coelen moede / teghen Crjghs-
 gebzupck ende wille vande Oberheden deur-
 steecken wierden. Daer en werde niemant
 verschoot noch gespaert dan alleen een Ser-
 gant ende ses Duptsche knechten/waer van
 de twee ter doot toe gewont waeren. Vande
 zjide vanden Grave waeren in desen Slach
 niet meer geblevē vā acht mannē/ en omtrēt
 twintich ghequetst. Het lichaem van Graef
 Adolph, wert (by gebzeck van ander gerjff)

op eē Karre gelept en binnē Nimmegegebzacht
 alwaer hy van een peder seer beclaecht wer-
 de/en is aldaerinde groote Kercke met groote
 dzoefheyt ende eere op den 23 des selfden
 maents begraven. Den Gouverneur van
 Rhijnberck, dooz sommige vande zjne die uyt
 den eersten Venbal met eenige Paerden vooz
 uyt gereden waeren/ verstaen hebbende/ dat
 zynen aenslach wel geluckt was / dede tot
 Triumph een stuck Geschuts lossen vooz die
 van Venlo, die hem terstont weder antwooz-
 den. Maer alsoo hy eenighe upzen daer naer
 byde hinckende Bode het tegenspel vernam /
 soo en was hy niet weynich ontrufft ende be-
 commert/deur dien hy naulicx soo veel volcx
 behouden hadde/als totte besettinghe vande
 Wacht noodich was. Hy heeft terstont ee-
 nige Ponten af ghesonden/ om de dooden te
 te halen die ter plaetsen ghebonden werde
 tot ober de 600 in ghetale te zjn / waer van
 datter 127 uyt de sloot getrocken zjn. Onder
 de dooden waeren mede dese Officiers / Ca-
 piteyn Roelandt Stanley Commandeur van
 de Croupe/ Capiteyn Bourbon een Wael/
 Capiteyn la Buye eē Nederlander / de iongē
 Palman de vier Gherefozmeerde Enghelsche
 Capiteynen vooz genoemt. Item de Lieute-
 nant VVinter van Capiteyn Stanley, ende
 Billings Lieutenāt vā zjn hzoeder Capiteyn
 Billings die binnen Berck sieck was blijven
 leggen/ met twee Gherefozmeerde Lieutenā-
 tē Limber en Nieuwenlant, desgeljcx de Luy-
 tenanten van Capiteyn Bourbon ende Capi-
 piteyn Collaert: de Wendzich van de Gou-
 verneurs Compagnie/ Stanleys hzoeder en
 Wendzich van Capiteyn Stanley, Billings
 hzoeder en Wendzich van Capiteyn Billings:
 vier gherefozmeerde Wendzichs Nailler, Koo-
 ke, Draeck, stanley Engelschen: 20 Entrete-
 nidos vande selve natie te weten Howel, Ma-
 quel, Houward, Barnes, Varnije, Onlie, Vie-
 feman, Jonger, Briant, Palmer, Wil mot, Go-
 mer, Broven, Graves, Alobaster, Mover, Dud-
 ly, Gerel, ende Diniges. Voben alle dese wer-
 de noch ghebonden de Coznet eude Schoon-
 hzoeder van Brisigel ende noch 10 ofte 12 la-
 lagere Officieren/de welke al tsaemen mette
 Spaengiaerden / inde vooznoemde Ponten
 ende eenighe op Karren/ tot Rijnberck ghe-
 voert zjn / ende aldaer begraven wierden.
 Vande vordere reste der dooden ober de 500
 wesende/ wierden op het Kerck-hof van het
 vooznoemde Dozp 100 begraven ende de an-
 dere 400 op de plaetse daer de Nederlage ge-
 schiet was. Onder de dooden werden gebon-
 den 56 gequetste / ende 14 onghequetste / de
 welke bepnfende den dooden het leven be-
 houden hadden. Dit is coztelick het warach-
 tich verhael van het dzoebich epnde vā desen
 Doozluhtighen Passauschen Heldt.

Doen een
 Gedt datse
 niemant
 spaeē soude

Den Grave
 wert in een
 Boerē hups
 gebzacht en
 verbonden.

Wet naer
 Santen ge-
 bracht maer
 sterft onder
 wege.

Ende van
 daer tot
 Amnegen
 daer hy be-
 graben wert

Getal van
 de dooden
 aen des by-
 antē zjide.

Naem
 vande vooz-
 naemste
 Voozden.

Plaetse
 waer de sel-
 ve begraven
 wierden.